

Talouden ja politiikan vuorovaikutus

Dosentti Mikko Mattila
SL 2003

Aikataulu

- Ke 12.11 klo 12-16 CAL1
- Ke 12.11 klo 16-17 ARC1
- To 13.11 klo 10-15 v-o
- Ke 19.11 klo 12-16 Pub 2
- To 20.11 klo 10-14 v-o
- Tentti: To 27.11 klo 12-14 vo

Mikko Mattila 2003

2

Kurssin yleinen teema

- Poliitiikan ja talouden vuorovaikutus
 - Poliittiset päätökset ovat aina myös taloudellisia päätöksiä
 - Julkisen vallan taloudelliset päätökset ovat aina poliittisia päätöksiä
- Näkökulma vertaileva (*comparative political economy*)

Mikko Mattila 2003

3

Kurssin yleinen teema

- Tärkeitä kysymyksiä:
 - Miksi toiset poliittiset järjestelmät tuottavat enemmän taloudellista hyvinvointia kuin toiset?
 - Miksi toiset poliittiset järjestelmät tuottavat "oikeudenmukaisempia" tuotoksia kuin toiset?
 - Manipuloivatko poliittiset päättäjät taloutta saadakseen yksityistä hyötyä?

Mikko Mattila 2003

4

Talouspolitiikka

- Minkälaisia talouspolitiikan keinoja poliittisilla päättäjillä on käytettävänä ja mitä niistä seuraa?
- Mitkä ovat talouspolitiikan teorian keskeiset koulukuntaerot?
- Miten integraatio ja globalisaatio ovat vaikuttaneet talouspolitiikan päättäjien toimintamahdollisuuksiin?

Mikko Mattila 2003

5

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Käyttävätkö vallassa olevat poliittiset päättäjät julkista taloutta hyväkseen pysyäkseen vallassa?
- Missä tilanteissa manipulointi kannattaa?
- Minkälaisia pitkän tähtäimen vaikutuksia manipuloinnilla on?
- VP-funktiot

Mikko Mattila 2003

6

Hyvinvointivaltio

- Minkälaisia hyvinvointivaltion malleja kehittyneissä maissa on luotu?
- Mitkä mallit tuottavat parhaiten taloudellista hyötyä tai "oikeudenmukaisuutta"?
- Miten mallit reagoivat taloudellisiin kriiseihin?
- Aiheuttaako laaja hyvinvointivaltio taloudellisia ongelmia?
- Ovatko eri mallit yhdentymässä samanlaisiksi?

Mikko Mattila 2003

7

Globalisaatio

- Mitä globalisaatiolla tarkoitetaan?
- Mitä vaikutuksia sillä on?
 - kansallisen poliittisen päätöksenteon rajoittajana
 - yksittäisten kansalaisten kannalta
- Tuhoaaako globalisaatio nykymuotoisen hyvinvointivaltion?
- Seuraako globalisaatiosta nykyisten hyvinvointivaltioiden samankaltaistuminen?

Mikko Mattila 2003

8

Euroopan Unioni

- Mikä on Euroopan yhdentymisen taloudellinen rationaliteetti?
- Miten EU on muuttanut jäsenmaiden poliittisten päättäjien mahdollisuuksia itsenäiseen päätöksentekoon?
- Minkälaisia pitkän tähtäimen vaikutuksia näillä uusilla rajoitteilla on?

Mikko Mattila 2003

9

Miksi julkinen sektori tarpeellinen?

- Tehokkuussyyt
 - julkishyödykkeiden tuotanto
 - muiden markkinahäiriöiden (*market failures*) korjaaminen
 - pyrkimys ns. Pareto-optimaalisuuteen
- Oikeudenmukaisuussyyt
 - Pareto-optimaalisia tiloja on useita → mikä valitaan?
 - markkinoiden tehokas toiminta ei takaa resurssien "oikeudenmukaista" kohdentumista (esim. tulonjako)

Mikko Mattila 2003

10

Pareto-optimaalisuus

- Italialainen taloustieteilijä Vilfredo Pareto (1848-1923)
- Pareto-parannus on sellainen muutos, jossa ainakin yhden toimijan hyvinvointi paranee, mutta kenenkään hyvinvointi ei huonone
- Pareto-optimaalinen tila, on sellainen tila, jossa ei ole mahdollista tehdä Pareto-parannuksia
- Pareto-parannukset käytännön politiikassa harvinaisia →
 - Pareto-parannus kompensatioiden kera (*Pareto improvement with compensation*)

Mikko Mattila 2003

11

Julkishyödykkeet

- Puhdas julkishyödyke on sellainen hyödyke, jossa
 - kulutus ei ole kilpailullista (*non-rivalry of consumption*) ja
 - kulutuksen poissulkevuus on mahdotonta (tai ainakin vaikeaa) (*non-excludability of consumption*)
- Markkinat eivät pysty tuottamaan julkishyödykkeitä (tai tuottavat niitä liian vähän) → tarvitaan julkista sektoria

Mikko Mattila 2003

12

Kulutuksen ei-kilpailullisuus

- Yksityinen hyödyke:
 - hyödykkeen kuluttaminen estää muiden kuluttamisen
 - jäätelö, auto, tuoli
- Julkinen hyödyke:
 - jos yksi henkilö kuluttaa julkishyödykettä, se ei estä muita tekemästä samaa
 - maanpuolustus, pato, patsas, majakka
 - kuluttajien lisääntyminen ei lisää tuotantokustannuksia → rajakustannus=0 → markkinat ei toimi

13

Mikko Mattila 2003

Kulutuksen ei-poissulkevuus

- Yksityinen hyödyke:
 - toisten kulutuksen estäminen on helppoa
 - jäätelö, auto, kengät
- Julkinen hyödyke:
 - toisten kulutuksen estäminen on mahdotonta tai kallista
 - majakat, maanpuolustus, pato
 - Seuraus: koska kuluttajia ei voi rahastaa, markkinat eivät voi tuottaa julkisia hyödykkeitä

14

Mikko Mattila 2003

Sekahyödykkeet

- Ei-kilpailullisuus ja ei-poissulkevuus eivät välttämättä esiinny yhdessä → sekahyödykkeet ("puolijulkishyödykkeet")
- Ei-kilpailullinen, mutta poissuljettavissa oleva hyödyke: TV-ohjelmat
 - katsojien lisääntyminen ei vähennä muiden mahdollisuuksia katsoa samaa ohjelmaa (ei-kilpailullisuus)
 - kuluttajia voidaan kuitenkin rahastaa: maksu-tv

15

Mikko Mattila 2003

Sekahyödykkeet

- Kilpailullinen, mutta ei-poissulkeva hyödyke: ruuhkainen tie
 - tiet ovat kilpailullisia hyödykkeitä, koska käyttäjien määrän kasvaessa yksittäisen käyttäjän mahdollisuudet nauttia tiestä pienenee (ruuhka)
 - käyttäjien poissulkeminen on kuitenkin niin kallista ja käytännössä hankalaa, että se ei kannata
- Meriittihyödykkeet: joidenkin hyödykkeiden osalta on katsottu, että markkinaratkaisut tuottavat liian vähän hyödykettä tai liian kalliilla vaikka kyseessä ei varsinaisesti ole julkinen hyödyke → julkinen tuotanto tai rahoitus → esim. terveydenhuolto

16

Mikko Mattila 2003

Hyödykkeiden tyypittely

	Poissuljettavuus mahdotonta	Poissuljettavuus mahdollista
Kulutus kilpailullista	Sekahyödyke (ruuhkainen tie)	Puhdas yksityinen hyödyke (jäätelö)
Kulutus ei-kilpailullista	Puhdas julkishyödyke (puolustus)	Sekahyödyke (TV)

17

Mikko Mattila 2003

Muita markkinahäiriöitä

- Julkishyödykkeiden lisäksi on myös muita markkinahäiriöitä, joiden korjaamisen julkista sektoria tarvitaan:
 - Kasvavat skaalatuotot
 - Riittämätön informaatio
 - Aikaviipeet
 - Negatiiviset tai positiiviset ulkoisvaikutukset

18

Mikko Mattila 2003

Kasvavat skaalatuotot

- Kasvavat skaalatuotot (tuotantokustannukset alenevat määrien kasvaessa) voivat johtaa epätäydelliseen kilpailuun
 - jos jonkun hyödykkeen tarjonta on yhden (monopoli) tai muutaman (oligopoli) suuren tuottajan hallussa, tuotanto on tehotonta (kuluttajat kärsivät)
 - keinoina julkinen tuotanto tai kilpailulainsäädäntö

19

Mikko Mattila 2003

Julkisen tuotannon mahdollisuudet

		MAKSAJA	
		Julkinen sektori	Yksityinen sektori
TUOTTAJA	Julkinen sektori	koulutus terveydenhuolto	Tilastokeskuksen maks. palvelut Tilaustutkimukset yliopistoilta
	Yksityinen sektori	terveydenhuollon ostopalvelut perhepäivähoito	yksityiset hyödykkeet

20

Mikko Mattila 2003

Riittämätön informaatio

- Aina kuluttajilla ei ole tarpeellista informaatiota kulutuspäätöksen tueksi
 - esim. autojen ja sähkölaitteiden turvallisuus, lääkkeiden vaikutukset, ruoan lisäaineet
 - julkinen sektori voi toiminnallaan (tiedottaminen ja regulaatio) vähentää informaatio-ongelmaa
 - epätäydellinen informaatio vakuutusmarkkinoilla

21

Mikko Mattila 2003

Aikaviipheet

- Aikaviipheet
 - joidenkin hyödykkeiden tuotanto kestää niin kauan, että niiden tuotanto pelkäästään markkinoiden varassa tehotonta
 - asuntojen tuotanto, maataloustuotteet, lääkäreiden koulutus

22

Mikko Mattila 2003

Ulkoisvaikutukset

- markkinoiden hintajärjestelmä ei aina ota kaikkia tuotannon ja kulutuksen vaikutuksia huomioon
 - Negatiiviset ulkoisvaikutukset → hyödykkeen hinta liian pieni
 - saastuttaminen
 - Positiiviset ulkoisvaikutukset → hyödykkeen hinta liian suuri
 - koulutus, kirjastot
- Coasen teoreema: määrittelemällä omistusoikeudet, voi markkinamekanismi hoitaa ulkoisvaikutusongelman tehokkaasti
- Kioton sopimus ja päästökauppa

23

Mikko Mattila 2003

Julkisen sektorin koko

- Markkinahäiriötä voidaan pitää "minivaltion" kriteerinä
- Kaikissa nykypäivän kehittyneissä maissa julkinen sektori on huomattavasti suurempi, kuin pelkkä markkinahäiriöiden korjaaminen edellyttäisi
- Eräänä syynä se, että markkinoiden tehokas toiminta ei välttämättä takaa "oikeudenmukaista" yhteiskuntaa

24

Mikko Mattila 2003